

Biel Mesquida: canviar la novel·la

Ressenya publicada a *Diario de Mallorca* (03-07-1975) dins la secció La prosa mallorquina d'avui (2).

Josep Albertí

"Sobre la nostra prosa plena de lletjor..." , començava "Any 1905" de Pasternak. El vers passa per damunt el temps. Situem-lo dins la nostra actualitat literària; i concretament dins la mateixa prosa. Al meu article anterior vaig assenyalar alguns dels trets que caracteritzen – i no precisament en un sentit positiu – la nostra literatura narrativa.

Em vaig voler dedicar de manera especial al conte i la novel·la que feim els mallorquins enmig de la prosa catalana. Danyada aquesta des del sotrac de la guerra civil, els esquemes de confecció han hagut d'anar endarrerits a la força dels corrents mundials. Els narradors aïllats que produeixen una obra intensa —Sarsanedas amb "Mites" (1954) o l'obra fantàstica de Perucho — són casos independents i alhora al marge de temptatives exteriors. L'experimentació formal troba pocs homes disposats. La ruptura no té caires de perfecta unió entre fons i forma. Una foguera encesa, això sí, de patriotismes cisellats ben sovint vora un discurs, una sintaxi, una escriptura, en definitiva, d'una prudència extremada, clàssica: endarrerida. Quines empremtes deixen la "beat generation" o el "nouveau roman", per exemple? Em sembla inqüestionable que cap obra d'un William Burroughs no ha significat res decisiu pels narradors de la nostra cultura, dels anys cinquanta ençà. Manuel de Pedrolo, el 1966, al seu pròleg per "Avui es parla de mi", afirmava: "No es tracta pas tant de contar la història com d'estudiar les possibilitats d'un procediment". Era la clau d'un procés reduït, però vital dins el "corpus" de Pedrolo. Un escriptor com ell, no gaire vell

precisament, respon avui a una recerca estructural que hauria de ser pròpia de la darrera generació.

Les illes, ja se sap, amb Mallorca com a protagonista, enceten durant el decenni passat una nova narrativa. Qualsevol cosa novel·lada dins la situació apuntada havia de caure bé. La validesa estètica -és a dir, la seva capacitat revolucionària a tot nivell- em sembla tan discutible com fàcil d'esbucar, tanmateix. Paradoxalment, no ha estat un mallorquí, fins ara, qui ens ha fet sentir la cremor de l'esperança. Lluny de la influència sòlida de tants companys seus sobre el seu sistema d'escriure i veure la vida, Pau Faner, menorquí, ha iniciat una aventura important en prosa. Naturalment, dins una línia d'assaig (no és aquest el destí de l'art e marxa, també?), que posseeix un horitzó prou ample. L'excepció confirma, altra volta, la regla. Però ha estat un poeta inèdit -del qual conec un llibre que ara mateix si fos editat seria un tresor per al nostre escanyolit panorama poètic-, conegut només per poemes dispersos dins el maremàgnun de les nostres publicacions, qui ens ha donat la vertadera alternativa per damunt la màscara i l'oportunisme, la verborrea d'uns i altres. Biel Mesquida, nat el 1947, amb "L'adolescent de sal"(1). Premi Prudenci Bertrana 1973, ha fet aquesta realitat després de topar amb els entrebancs de la censura. Cap dels seus camarades de generació no ha presentat fins ara una prova tan radical com Mesquida. Diguem-ho tot d'una i comprometem-nos en un viatge semblant: "L'adolescent de sal" marca un crull fondo dins la nostra literatura catalana, magra de quilla. Els escriptors d'aquí hauran de cloure un compromís molt més terrible que les breus histèries patriotes si volen realment endinsar-se en el risc de Mesquida. Es tractarà de tenir un concepte lliure de l'art on la ment humana no rebutgi res del que la imaginació en faci un present, ni a favor de qualsevol prejudici definit amb el gran mot que sigui.

He escrit tot el que ocupa l'espai superior per arribar a una conclusió que el lector, sens dubte, ja ha endevinat. La forma amb què Mesquida se'ns presenta és la base per a la realització de l'acció que vol dur a terme: canviar la novel·la perquè la tesi recuperi el seu valor de revolta. Canviar la novel·la per arribar també des d'aquest gènere de l'art al desig de Marx, per canviar el món. La referència de Mesquida no serà, aleshores, molt comuna. Si el lector vol consultar la premsa mallorquina de juliol i setembre de 1973 i fins i tot la del penúltim dia del primer mes d'enguany a aquest diari, trobarà en les declaracions de Mesquida una evident inspiració del seu treball en les teories del grup que aglutinà la revista francesa "Tel Quel" durant els anys seixanta, amb personalitats com Júlia Kristeva, Philippe Sollers o Jean Thibaudeau.

"L'adolescent de sal" és un fris d'una complexitat tal que pot fer creure en un tòpic al lector: que l'autor ha volgut vessar totes les seves intencions en una sola realització. Em sembla que no és aquest el cas. El llibre es pot analitzar des d'una perspectiva totalitzable, coincidint una importància igual a cada un dels textos que el componen, a l'organització textual mateixa, a la tipografia, per arribar a l'agríssim rebuig i radicalització ideològica que tot plegat vol significar davant el lector. El text és un aparat translingüístic que "redistribueix" l'ordre de la llengua, posant en relació un mot comunicatiu, apuntant a una informació directa, amb distints tipus d'enunciats anteriors o sincrònics, ens ha ensenyat Júlia Kristeva. El text constitueix una intertextualitat: dins l'espai d'un text es creuen i es neutralitzen enunciats múltiples, presos d'altres textos. A partir, doncs, d'aquests pressupòsits, Biel Mesquida ens oferirà el seu calidoscopi de peces independents o fils narratius amb personalitat pròpia. Dins aquestes dues divisions generals podem establir-hi una correntia subterrània que ho ajunta tot. En el primer sector cal incloure-hi textos que per ells sols constitueixen productes d'una força meravellosa. (No cal dir que una altra font d'inspiració serà la

mitologia dels "mass media"). Hi trobarem un guió de còmic, un de cinema, una obra teatral, poemes visuals -on veurem que Mesquida coneix i està sensibilitzat per la poesia visual, confeccionant-la sense la buidor que sovint es dóna entre nosaltres-, de citacions de diversos autors i breus narracions poètiques o poemes de vers lliure, enmig d'una manipulació gràfica violenta feta pel novel·lista, que s'ha d'entendre com a "grafittis" que donen una agilitat i una "visió" fonamentals al llibre.

Dues grans "històries" formen la segona zona d'escriptura. Redactades en contrapunt mentre va posant el cel·luloide que he descrit abans, ofereixen les relacions del protagonista amb Cheska a Barcelona, en una simbologia clara d'adolescent rebel i estudiant universitari. La reflexió que es confegeix a la vida intensa d'ambdós personatges, serveix a l'autor per aprofundir en un contrast violent que il·luminarà fortament les idees polítiques, socials, sexuals i artístiques de Mesquida, en una narració en primera persona. Em referesc al contrapunt on es recullen els escrits en forma de diari-carta de la mare del protagonista. Caricatura mordaç d'un model femení vivent a la Mallorca dels nostres dies, la mare és ironia de l'escriptor i al·legat polític. Mesquida no s'ha limitat a descriure el món costumista del turisme, com tants dels nostres escriptors, sinó que ha fet d'aquesta situació una possibilitat novel·lesca ambiciosa. Complexitat, doncs, pel que hem vist. I un derivat més greu: incomoditat. Ideològica, per la mare conservadora de tot tipus, i de comprensió, per aquells qui cerquen la raó, el positiu, la intel·ligibilitat en una obra d'art del nostre present. Devora això, un vocabulari propi d'ara i aquí, de persona inquieta. Desmentint un sentit pejoratiu que pogués tenir sobre Mesquida el mot cosmopolitisme. Arrelat dins l'hàbitat en què viu en un sentit polític i artístic, precisament per fidelitat apunta solucions a la prosa del país inspirant-se en tots els coneixements que la cultura li forneix.

Escatologia i sexe en una fórmula que no dona en general una novel·la eròtica, sinó visible des d'un angle diferent. "L'adolescent de sal" ens permet albirar de vegades un cosmos proper als films de Buñuel o als quadres de Carlos Mensa. La reiteració en vocabularis i expressions no són a l'obra de Mesquida un mancament estilístic. Potser, tanmateix, una reducció de material hagués fet més lluent la novel·la. "La història que es representarà no té un començament, un nus i un desenllaç, sinó que és tot un altre món. Ens dirà l'autor (pàg. 218). Més encara: és l'impossible d'atènyer, el futur.

© ***de l'autor***